

PROTOKÓŁ Z ZEBRANIA
KOMITETU SOCJOLOGII PAN
z dnia 10 maja 2017 r.

Obecni: prof. Henryk Domański, prof. Rafał Drozdowski, prof. Krzysztof Frysztacki, prof. Leszek Gołdyka, prof. Krzysztof Gorlach, prof. Krzysztof Konecki, prof. Zbigniew Kurcz, prof. Joanna Kurczewska, prof. Bogdan Mach, prof. Janusz Mucha, prof. Jacek Raciborski, prof. Andrzej Sadowski, prof. Grażyna Skąpska, prof. Krystyna Slany, prof. Antoni Sułek, prof. Marek S. Szczepański, prof. Tomasz Szlendak, prof. Wojciech Świątkiewicz, prof. Wielisława Warzywoda-Kruszyńska, prof. Sławomir H. Zaręba

Zaproszeni goście: prof. dr hab. Jarosław Górniak, dr Dorota Szaban

Porządek spotkania

1. Otwarcie zebrania przez Przewodniczącego Komitetu Socjologii PAN.
2. Sprawy czasopism współwydawanych przez Komitet Socjologii PAN.
3. Kwestia Uniwersytetu Środkowoeuropejskiego.
4. Apel prof. Jerzego Wilkina skierowany do Prezesa PAN o zajęcie stanowiska w sprawach fundamentalnych reform w III RP.
5. Prezentacja założeń i prac związanych z nową ustawą o szkolnictwie wyższym.
6. Prezentacja i omówienie programu konferencji w Łagowie: Transgraniczność w perspektywie socjologicznej. Europa – podzielona wspólna? 20 – 22 września 2017, Łagów.
7. Wolne wnioski.

Przebieg spotkania

Ad. 1 Otwarcie zebrania i omówienie jego przebiegu

Przekazano smutną informację o śmierci jednego z członków Komitetu, prof. dr hab. Władysława Markiewicza.

Przedstawienie zaproszonych na zebranie gości.

Ad. 2 Sprawy czasopism współwydawanych przez Komitet

[1] Kultura i Społeczeństwo

Zakończyło się postępowanie konkursowe. Na redaktora naczelnego pisma powołano prof. Andrzeja Piotrowskiego.

W trakcie posiedzenia Komitetu sformułowane zostało pytanie dotyczące możliwości współwydawania Kultury i Społeczeństwa przez Wydział Socjologiczno-Ekonomiczny Uniwersytetu Łódzkiego.

Zarekomendowano, aby nie podejmować decyzji podczas posiedzenia, tylko zwrócić się z prośbą do Wydziału o sformułowanie szczegółów, na czym miałyby polegać współudział, co w praktyce miałyby to oznaczać. Sprawa pozostaje otwarta.

[2] Studia Socjologiczne

Wyłoniono redaktora naczelnego czasopisma. W dalszym ciągu będzie nim prof. Jacek Wasilewski. Profesor był jedynym kandydatem do tej funkcji, do niego będzie należało zaproponowanie składu Redakcji. Do Rady Redakcyjnej zgodzili się uprzejmie wejść nowi PT Członkowie.

Ad. 3 Sprawa Uniwersytetu Środkowoeuropejskiego w Budapeszcie

Przewodniczący Komitetu skierował do Ambasadora Republiki Węgier pismo, które zostało bez odpowiedzi. W piśmie Przewodniczący wyraził niepokój o niezależność akademicką oraz postulował, że Uniwersytet powinien niezmiennie prowadzić swoją działalność.

Ad. 4. Apel prof. Jerzego Wilkina skierowany do Prezesa PAN o zajęcie stanowiska w sprawach fundamentalnych reform w III RP

Konsekwencją listu prof. Jerzego Wilkina, skierowanego do Prezesa PAN prof. Jerzego Duszyńskiego, ma być m.in. powołanie Zespołu Ekspertyz 2017. Delegatem Komitetu Socjologii PAN jest prof. Andrzej Rychard. Zespół działający przy Wydziale I PAN ma skupić się na sprawach, sytuacjach i wyzwaniach dotyczących polskiego społeczeństwa. Powołanie Zespołu zostało potwierdzone listem Dziekana Wydziału I Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN.

Treść listu dostępna jest na stronie:

<http://sliwerski-pedagog.blogspot.com/2017/04/apel-do-prezesa-pan-o-zajecie.html>

Ad. 5. Prezentacja założeń i prac związanych z nową ustawą o szkolnictwie wyższym

PERSPEKTYWY NOWEJ USTAWY O SZKOLNICTWIE WYŻSZYM

Założenia nowej Ustawy i dotychczasowe wyniki prac Rady Narodowego Kongresu Nauki przedstawił jej przewodniczący prof. dr hab. Jarosław Górniak.

Główne wątki wystąpienia: cele reformy i nowej ustawy o szkolnictwie wyższym, idea uniwersytetów badawczych, efektywność ekonomiczna i inwestycja w jakość.

Sytuacja polskich uczelni – zwrócenie uwagi na potrzebę reformowania szkolnictwa wyższego

Niż demograficzny spowodował, że uczelnie chcąc utrzymać maksymalną liczbę studentów zaczęły przyjmować coraz słabszych kandydatów, co motywowane jest także obowiązującym pensum dydaktycznym.

Ponadto, spadek współczynnika skolaryzacji oznacza, że kształcenie w malejącym stopniu jest postrzegane przez młodych jako środek do mobilności naukowej/zawodowej.

Wysokie miejsce w rankingach uczelni warunkowane jest m.in. ich międzynarodową rozpoznawalnością. Polska zajmuje 20 pozycję jeżeli chodzi o produkcję naukową. Fizyka, chemia notowane są bardzo wysoko. Polscy uczeni jako całość cechują się wysoką efektywnością nauki w porównaniu do innych krajów przy niskich nakładach na naukę. Konieczne jest radykalne zwiększenie nakładów na badania, ale potrzebne jest też przygotowanie ram prawnych, aby nie utracić tej efektywności.

Początki pracy nad reformą i cele nowej ustawy

Uznając, że dotychczasowe prawo o szkolnictwie wyższym nie nadaje się już do dalszych poprawek, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w poprzedniej kadencji Sejmu, prof. Lena Kolarska-Bobińska zwróciła się do członków Rady Polityki Naukowej o przygotowanie programu rozwoju nauki, a zespołowi pod kierunkiem prof. Górniaka powierzyła przygotowanie programu rozwoju szkolnictwa wyższego. Te dwa programy zostały scalone, choć stało się to w końcu poprzedniej kadencji parlamentarnej. Ten program, wraz z innymi dokumentami, jak choćby pięcioletnie opracowanie pod auspicjami KRASP, nakreśliły diagnozę i kierunki rozwoju nauki i szkolnictwa wyższego.

Obecny Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego nawiązał do tych opracowań przygotowanych przez środowisko naukowe. Do wykonania była jednak ogromna praca związana z przełożeniem ogólnych koncepcji na rozwiązania systemowe i zapisy ustawowe. Minister nie chce doprowadzić do sytuacji, żeby polityka zaczęła wpływać na uczelnie. W obiegu jest dużo obaw i nieprawdziwych informacji, formułowane są krytyczne opinie, a brakuje konkretnych pomysłów rozwiązań, sprawa jest zatem ciągle otwarta, przyjmowane są propozycje i prowadzone dyskusje.

Można powiedzieć, że kierunek działania w procesie prac nad ustawą wyznaczony jest przez postulaty zawarte w podręcznikach analizy i implementacji polityk publicznych w tym, jak szeroko opierają się one na podejściu partycypacyjnym oraz wariantowej analizie rozwiązań. By sprostać wymogowi wariantowości pojawiła się inicjatywa, aby ogłosić konkurs dla zespołów akademickich na przygotowanie założeń do ustawy: Prawo o szkolnictwie wyższym, pt. „Ustawa 2.0.”, który miał zostać rozstrzygnięty na podstawie próbek propozycji, zgłoszonych przez jego uczestników. Wyłoniono trzech zwycięzców, a zaproponowane przez zespoły propozycje reformy szkolnictwa wyższego posłużyć mają do stworzenia nowej ustawy.

Najlepsze propozycje przygotowały zespoły naukowców związanych z Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem SWPS, Instytutem Allerhanda.

Propozycje zwycięzców konkursu znajdują się na stronie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego:

<http://www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/ustawa-2-0-prezentujemy-pomysly-zwyciezcow.html>

Nowa ustawa ma uporządkować pole działań polskich uczelni, które aktualnie regulowane jest przez różne dokumenty. Celem ustawy jest integracja tych regulacji oraz wyraźne polepszenie jakości nauki, a także doskonałości w zakresie kształcenia i społecznej odpowiedzialności. Potrzebne jest odbudowanie w społeczeństwie pozycji nauki.

Ustawa ma być ramowa i ma zwiększyć autonomię uczelni. Ustawa nie będzie definiowała, z jakich jednostek organizacyjnych ma składać się uczelnia, te będą ustalane w uczelnianym statucie. Uczelnie jako całość będą ewaluowane według dyscyplin naukowych zgodnie z klasyfikacją OECD (z ewentualnymi drobnymi korektami). Toczą się obecnie prace nad nową koncepcją ewaluacji, m.in. w jaki sposób, według jakich kryteriów, będą oceniane dyscypliny? Polska Komisja Akredytacyjna także ulegnie przemianom. Każda uczelnia będzie mogła wystąpić z prośbą o dokonanie oceny, żeby uzyskać np. akredytację branżową, która będzie uznawana za równoważną akredytacji PKA.

Zakłada się, że nadawanie uprawnień będzie związane z jakością naukową uczelni, a nie minimum kadrowym. I tak, warunkiem do uzyskania uprawnienia do nadawania doktoratów będzie klasyfikacja uczelni do kategorii A+, A lub B+ (dodatkowa kategoria). Ponadto, wymogiem do uzyskania uprawnień dla uczelni będzie obsada etatowa, np. 70 % zajęć muszą prowadzić osoby zatrudnione na pierwszym etacie.

Szereg zawodowych uczelni jest zadowolonych ze swojego statusu i odnosi sukcesy, natomiast część rozwija się źle. Niektóre uczelnie wypracowały bardzo dobry sposób kształcenia, w modelu dualnym, oparty na umowach z pracodawcami.

W kwestii zarządzania uczelnią przyjęto kilka założeń:

- Rządność bez utraty samorządności uczelni.
- Wprowadzenie ciała – rady powierniczej, rady uczelni, konwentu – które było w przeszłości proponowane w raporcie środowiskowym z 2010 r. Jedną z jego funkcji byłoby pełnienie roli search committee – proponowanie /wyłanianie/ kandydatów na Rektorów, którzy będą musieli przedstawić swoje wizje rozwoju uczelni; wyboru dokonywałyby

reprezentacja społeczności akademickiej. Kolejnymi funkcjami byłoby dokonywanie oceny rocznego sprawozdania Rektora, a także opiniowanie i doradztwo strategiczne.

- Skład Rady i wybór Rektora pozostałby w gestii uczelni. Większość członków w Radzie (50 % + 1) będą musiały stanowić osoby spoza uczelni. Mogliby to być np. byli wybitni rektorzy i inne osoby łączące rozeznanie środowiska akademickiego i nauki z kompetencjami zarządczymi.
- Rady powinny być powołane jak najszybciej po wprowadzeniu ustawy, żeby ich członkowie mogli zapoznać się z uczelnią. Przewidziane są przepisy przejściowe, kiedy (w jakim momencie) i które elementy ustawy mają wchodzić w życie. Nie zostaną naruszone kadencje aktualnie funkcjonujących organów, w tym rektorów.

Poziom doktoratów ma zostać zwiększony, a habilitacje nie zostaną zniesione. Obecnie obserwowana jest presja, aby robić niedojrzałe habilitacje, ze względu na terminy. Planuje się wprowadzenie rozwiązania, aby nie wszystkie osoby, które pracują na uczelni musiały mieć habilitację. Uczelnia potrzebuje też osób do pracy w zespołach badawczych czy nauczania. Habilitacja będzie wiązała się z wyższymi wymaganiami. Proponowane są rozwiązania, m.in. przez Obywateli Nauki, np. aby przywrócić kolokwium, w formie debaty nad osiągnięciem naukowym habilitanta.

Rozwiązań wymaga także proces kształcenia na studiach doktoranckich. Obecnie funkcjonuje on coraz gorzej. Program oparty na punktach ECTS powoduje, że osoby na studiach doktoranckich często robią kursy, które są na tym samym poziomie co dla studiów uzupełniających magisterskich. Realizują one też wiele prac pozornych, np. uzupełniają brakujące pensum.

Założono także, że stopnie naukowe powinny być oderwane od dyscyplin, tak jak to funkcjonuje na świecie.

Ustawa o PAN nie jest przedmiotem reformy i nie została wpisana do planu działań NKN.

Wyzwania dla Rady NKN i prace nad założeniami nowej ustawy

Stworzenie nowej ustawy jest trudnym projektem, bowiem ma na celu uzyskanie zgody środowiska, które jest zróżnicowane i ma różne interesy.

Zadaniem Rady NKN jest programowanie debaty nad kierunkami rozwiązań w nauce i szkolnictwie wyższym, opiniowanie koncepcji pojawiających się w toku przygotowania projektu ustawy, udział w opiniowaniu tego projektu, a także wypracowanie kryteriów oceny

skutków regulacji, żeby po jej wdrożeniu móc obserwować dokonujące się zmiany i podejmować działania korekcyjne.

Rada NKN sformułowała kilka tematów, wokół których toczyła się i będzie się toczyć dyskusja w ramach konferencji programowych. Konferencje odbywają się każdego miesiąca, a rejestracja na nie jest otwarta. Dotychczas, sale zawsze były zapelnione. Aby zwiększyć prawdopodobieństwo udziału osób z różnych środowisk, konferencje odbywają się w różnych ośrodkach akademickich i organizowane są we współpracy z wiodącymi w danym regionie uczelniami.

W ramach konferencji programowych zmierza się m.in. do uporządkowania nazewnictwa, dyskusji poddano propozycje wprowadzenia uczelni dydaktycznych i badawczych. Tych ostatnich w Polsce nie ma w ogóle, jednym ze wskaźników ich wyłaniania się są granty. Przyjęto, że wiodące uczelnie akademickie będą wyłaniane w oparciu o ustalone kryteria i wymogi, lecz zasadnicze znaczenie mieć będzie przedstawienie przez uczelnię projektu rozwoju, w tym tego, w jaki sposób mają być osiągnane założone cele. Ich oceny będzie dokonywał międzynarodowy komitet. Jeżeli uczelnia nie będzie realizowała celów to spadnie z ligi uczelni wiodących. To, ile uczelni będzie mogło funkcjonować w tej kategorii [tj. jako uczelnie badawcze] będzie uzależnione od środków, które zostaną przewidziane na ich finansowanie. Zakłada się, że będą to dodatkowe środki na naukę, a nie środki z już istniejącej puli – to zadeklarował Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Najbliższe konferencje programowe odbędą się:

25 – 26 maja 2017 r., tytuł konferencji: Finansowanie nauki i szkolnictwa wyższego.

Współorganizator: łódzkie środowisko akademickie.

Rejestracja zakończona z powodu wyczerpania limitu miejsc.

19 – 20 czerwca 2017 r., tytuł konferencji: Ustrój i zarządzanie w szkolnictwie wyższym

Współorganizator: Uniwersytet Warszawski

Rejestracja rozpocznie się na około 3 tygodnie przed wydarzeniem.

Szczegóły na stronie: <https://nkn.gov.pl/konferencja/konferencja-warszawa-19-20-06-2017/>

Narodowy Kongres Nauki odbędzie się 19 – 20 września 2017 r. w Krakowie, w Centrum Kongresowym ICE.

Podczas Kongresu Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego przedstawi projekt założeń do nowej ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

Planuje się, żeby ustawa trafiła do Sejmu na przełomie listopada i grudnia 2017 roku. Jeżeli uda się uzyskać środowiskowy konsensus, to na etapie procedowania ustawy Minister chce ograniczyć jej zmiany.

Ustawa powinna zacząć wchodzić w życie od 1 października 2018 roku. Istotnym założeniem jest to, że wprowadzenie nowej ustawy, nie skróci kadencji żadnego z już istniejących organów uczelnianych, osoby które już zostały wybrane, dokończą swoje kadencje.

Informacje na temat działalności Narodowego Kongresu Nauki i planowanych inicjatyw dostępne są na stronie: <https://nkn.gov.pl/>

Wątki z dyskusji

Czy prace nad nową ustawą o szkolnictwie wyższym biorą pod uwagę to, co się dzieje w oświacie, m.in. wprowadzenie matur branżowych, które nie upoważniają do podjęcia studiów?

Nie, nie jest to uwzględniane. Matura niezmiennie będzie warunkiem pójścia na studia, przy czym zgłoszono Ministrowi, że uczelnie powinny mieć także prawo do wprowadzenia własnych systemów rekrutacyjnych.

Czy ustawa ma stanowić zupełne novum, czy będzie nawiązanie do już istniejących rozwiązań?

Nie jest to radykalne zerwanie z dotychczasowymi rozwiązaniami, w różnych zakresach będzie to ich korekta. Radykalne będzie to, że ustawa ma wyzwolić wśród uczelni konkurencję. Uprawnienia zostaną powiązane z jakością pracy uczelni. Ustawa zostanie też uproszczona, wiele pola zostawi uczelniom.

Wyrażono pesymizm, żeby na etapie prac sejmowych nie zdekonstruować wszystkich projektowanych uprawnień uczelni.

W pewnym stopniu zabezpieczeniem dla projektodawców będzie to, że wdrażanie nastąpi pod koniec kadencji. Potrzebny jest projekt ustawy, potrzebne są zmiany i środowisko powinno pracować nad tym, żeby mieć dobrą ustawę, ale powodzenie zależy od tego, czy będzie klimat do tego, żeby ją wprowadzić. Potrzebne jest wsparcie środowiskowe.

Członkowie Komitetu zwrócili uwagę, że w związku z tym, że ustawa jest zorientowana na ludzi, którzy dopiero wchodzi w życie naukowe, warto, a nawet należy uwzględnić opinie młodszych pracowników nauki, bowiem zmiany te w dużej mierze będą ich dotyczyły.

Jak będzie wartościowana współpraca między uniwersytetami badawczymi. Czy będzie nagradzana współpraca lepszych uniwersytetów z gorszymi uniwersytetami badawczymi?

Co zrobić z interdyscyplinarnością? Czymś innym jest orientacja na utrzymywanie szeroko rozumianych dyscyplin, a czymś innym jest nagradzanie za interdyscyplinarność.

Ustawa ma stworzyć ramę współpracy między uczelniami (np. w ramach polityki naukowej). Myśli się o rozwiązaniach, które pozwolą na sieciowanie się uczelni regionalnych, bo zainwestowano już w pewną infrastrukturę; aby można było np. stworzyć wspólną szkołę doktorską. Ważne jest to, żeby wyeliminować praktyki omijania zasad, np. poprzez sumowanie dorobków. Natomiast kooperacja tak, ustawa ma do tego stworzyć ramę.

Jakość uczelni a uprawnienia? Co by się stało gdyby odejść od zasady pensum? Musiałyby pojawić się nowe kryteria oceniania pracowników naukowych i większa elastyczność polityki kadrowej.

Zespół ekspercki pracuje nad kryteriami i zasadami ewaluacji jednostek naukowych. W związku z obawą związków zawodowych o ochronę interesów pracowniczych, jednym z pomysłów jest wyznaczenie górnej granicy pensum, ale nie dolnej. Chodzi o to, żeby uczelnia utrzymała się z budżetu, a nie zajmowała realizowaniem nakazanego pensum. Pracuje się także nad standardami jakości dydaktycznej.

Ad. 6. Prezentacja i omówienie programu konferencji w Łagowie: Transgraniczność w perspektywie socjologicznej. Europa – podzielona wspólna? 20 – 22 września 2017

W związku ze współorganizowaną przez Komitetu Konferencją odbędzie się posiedzenie wyjazdowe Komitetu Socjologii.

Program konferencji (załącznik 1 do protokołu) i przebieg jej organizacji przedstawiła p. dr Dorota Szaban.

Początek konferencji: 20 września 2017, godziny popołudniowe, tak aby uczestnicy konferencji mogli spokojnie dojechać do Łagowa (za Świebodzinem). W tym dniu odbędzie się debata pod egidą Komitetu Socjologii. Po debacie zaplanowane zostało posiedzenie wyjazdowe, po którym odbędzie się kolacja. Na drugi dzień odbędzie się kolejna debata organizowana przez Komitet Socjologii.

W załączeniu do protokołu znajduje się ramowy program Konferencji oraz formularz zgłoszeniowy. Załączone dokumenty znajdują się także na stronie Instytutu Socjologii UZ:

Informacje nt. Konferencji:

<http://www.is.uz.zgora.pl/pliki/transgranicznoscx/informacjaTG.pdf>

Program ramowy:

http://www.is.uz.zgora.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=584&Itemid=208

Formularz zgłoszeniowy:

<http://www.is.uz.zgora.pl/pliki/transgranicznoscx/formularzTG.pdf>

Aktualnie dostępny na stronie program ramowy uwzględnia przedstawione i dyskutowane w trakcie posiedzenia, propozycje członków Komitetu, w tym Pań i Panów Profesorów prowadzących poszczególne sesje.

Ze względów organizacyjnych skierowano do członków Komitetu prośbę o zgłaszanie udziału w Konferencji do końca czerwca 2017 roku.

Ad. 7. Wolne wnioski

Profesor Janusz Mucha zwrócił się do członków Komitetu Socjologii z zapytaniem czy do zadań Komitetu należy dyskusja spraw, które dzieją się ze sferą publiczną w Polsce, a w tym tego, co dzieje się z systemem prawnym, co dzieje ze społeczeństwem obywatelskim, co dzieje się z instytucjami kultury, mentalnością zbiorową itd. Wyraził przy tym zainteresowanie, żeby taka dyskusja, pod roboczym tytułem: Socjologia a społeczeństwo polskie, odbywała się w ramach pracy Komitetu i na użytek Komitetu. Podkreślił równocześnie, że niektóre gremia już wypracowały stanowiska na temat dziejących się w Polsce wydarzeń, m.in. w ramach nadzwyczajnego Zjazdu Etnologów i Antropologów Polskich w Poznaniu kwestie te były dyskutowane, efektem czego było opracowanie przez jego uczestników MANIFESTU ETNOLOGÓW I ANTROPOLOGÓW POLSKICH PRZECIW DYSKRYMINACJI.

Treść manifestu dostępna jest na stronie: <http://zjazd.weebly.com/manifest.html>

Profesor Joanna Kurczewska podkreśliła istotę takiej debaty o społeczeństwie, wskazując, że badając zapisy z posiedzeń różnych Komitetów, może potwierdzić, że wpisuje się ona w zadania statutowe i mieści się w tradycji działania Komitetu Socjologii.

Przewodniczący Komitetu zaproponował, żeby dyskusja odbyła się jesienią 2017 roku po zaplanowanym wyjazdowym posiedzeniu w Łagowie.

Na najbliższym zebraniu Prezydium Komitetu w porozumieniu z wnioskodawcą ustali szczegóły spotkania.

Protokolant: Marcjanna Nózka